

Kentler ve demokrasi

Türkiye’de demokratik ve katılımcı kent yönetimi hakkında çok az şey bildiğimiz için despotik kent yönetimlerini görmeye devam edeceğiz gibi... Oysa buna büyük gereksinim var.

Akın Atauz

12/12/2020

Belki daha önceki kuşaklar için de söz konusudur, ancak galiba en net ve en yüksek sesle söylendiği zamanlardan biri, ’68 öğrenci ve gençlik hareketlerinin olduğu yıllardı: “Ne istediğinizi bilmiyorsunuz”. Evet, gerçekten ’68 ne istediğini tam olarak bilmiyordu. Ama bu iyi bir şeydi. Ne istediğini bilmeksizin heyecanlı ve eylemli olarak bir arayışa çıkmak, (bir define avcısı gibi) ne istediğini bilerek eyleme geçmek kadar değerli olabilir. Bir kentin demokratik ve katılımcı bir yönetim biçimi olmasını istemek konusu da yaklaşık olarak böyle bir durum...

Kentliler katılım istiyorlar ve kentin geleceği hakkında düşüncelerinin/ gereksinimlerinin/ taleplerinin dikkate alınması istiyorlar. **İstanbul Taksim**’de, bu istekle ilgili, çok farklı iki durum somutlaştı: **Gezi direnişi** ve Taksim Meydanı için **İBB**’nin açtığı yarışma ve **“referandum”**. Her ikisi de kentlilerin katılım talepleriyle ilgili, ama bunun gerçekleştirmek için çok farklı yaklaşımlar.

Birincisinde, **İstanbullular**, ad-hock olarak (ya da önceden planlanmamış ve her an ortaya çıkan duruma eklenilerek veya tepki vererek) neyi istemediklerini gösterdiler önce. Daha sonra da ne isteyebilecekleri üzerinde konuşabilmenin ortamı/ potası sayılabilecek bir kolektif yarattılar. Bu kolektifin yürüttüğü tartışmalardan “bir sonuç/ bir

karar vb.” (hatta “hiçbir şey”) çıkmadığı söylenebilir. Ancak zaten bu çok geniş (çok düşük bir çözünürlük* düzeyine olsa bile) kolektifin içindeki konuşmalar, tartışmalar ve öneriler böyle bir şey amaçlamıyordu ki... Hatta Gezi’de bir sonuç elde etmek gibi bir amacın zaten olamayacağı da söylenebilir. Gezi çok büyük ve çok fazla çeşitlilik içeren bireylerden ve örgütlü-örgütsüz gruplardan oluşan anlık bir mozaik gibiydi. Ancak bu örneği, kentin katılımcı demokratik yönetiminde bir arayış anı olarak ve son derece önemseyerek ele almak gerek.

Gezi ve Meydan yarışması: Benzerlik ve benzemezlikler

İBB’nin, Taksim tasarım yarışması düzenlemesi ve seçim için bir jüri ve bir tür halk oylaması yapması da bir anlamda demokratik ve katılımcı kent yönetimi doğrultusunda bir arayış sayılabilir. Ancak açıkça görüldüğü gibi anlam, yaklaşım, kapsam, demokratiklik, “güçlü/ kesin” karar oluşturma vb. bakımlarından, aralarında çok fazla fark ve benzemezlik var.

Bu olgular bizi daha köktenci bir biçimde demokrasi nedir/ kentsel demokrasi nedir ve katılımcı kentsel demokrasi nedir vb. türü sorunlar üzerinde yeniden düşünmeye yönlendiriyor. Ancak daha ilk cümleyi yazdığımızda bu konunun ne kadar geniş ve bitmez-tükenmez bir kapsamda olabileceği açıkça anlaşıyor. Bu nedenle belki önümüzdeki haftalar boyunca bu konu üzerinde farklı boyutlar/ ölçekler ve içerikler bakımından tartışmayı sürdürmek gerekecek.

Ancak başladığımız yer yine iki-üç hafta önce başladığımız yer olacak: “Katılımcı planlama” konusunu, olumsuzluk içinde ele alıyoruz ve eğer böyle uygulamalar söz konusu olabilirse (ki şu anda dünyanın bildiğimiz hiçbir kentinde olduğunu söyleyemeyiz ama birçok deneme de yapıldı ve bunlar belgelendi/ tartışıldı) bunu, “kendi yaşadığımız kentlerde nasıl gerçekleştireceğiz/ gerçekleştirebiliriz” sorusu dolayımında ele almayı denemeliyiz...

Bu, uzun bir yolculuk.

Son haftalarda, Taksim'deki proje oylamasından başlayarak her biri son derece kapsamlı kavramlar üzerinden sörf yapar gibi, hızla uçuyoruz. Önce “planlama” kavramı sonra “kent” kavramı derken, bu hafta da “demokrasi” kavramı üzerinden biraz ucsak fena olmayacak gibi...

Bu kavramların her biri için “dünyanın başlangıcından beri” diyebileceğimiz kadar eski bir zamandan beri konuşuluyor/ yazılıyor-çiziliyor. Yazılacaklar bu bakımdan nasıl yeni ve ilginç olabilir? Ancak yine de yazılmalı.

İsa'dan dört yüzyıl önceden bugüne...

İstanbul'a ve Taksim'e, Belediye'ye ve iktidar koltuklarında oturan insanlara bakalım. **Ankara**'ya ve **Saraçoğlu**'na bakalım. Anadolu'daki diğer kentlere, kentin eski zamanlarına bakalım... Gelmiş-geçmiş bütün kentler ve insanlar kent yönetim yapıları ve bazen de yöneticiler ve kentliler çoğu kez kentlerine titizlikle bağlı ve yaşadıkları yeri seven insanlardı. Kentlerinin geleceği, nasıl olması üzerine düşünüyor ve tartışıyorlardı. İşte duyuyorum hala sesleri: **Sinasos**'daki bir tüccar, ya da bir deri eşya üreticisi, düşüncelerini söylüyor. Ankara'da yerini hala bulamadığımız buleterion'da kent için ateşli bir nutuk atan **Galyalı** bir aristokrat var ve belki sarışın saçları hala uzun, kirli ve karışık...

Priene, kuşkusuz ilk kent değildi, ama biliyoruz ki en azından **İsa**'dan 4 yüzyıl önce, kentin geleceğinin nasıl olması gerektiği üzerinde düşünülüyor ve kent, bu öngörülere uygun biçimleniyordu. Kenti yaratma-yapma, kentin “planlanması”, geleceğinin/ gelişmesinin nasıl olabileceği, gündelik işleyişinin yönetimi/ demokrasi vb. türü fikirlerin gelişimi, sadece Anadolu'ya özgü değil. Ama kentlerde demokratik bir yaklaşımla, kentlilerin birlikte karar alması, “planlama” vb. gibi kavramların yaşadığımız coğrafyadaki geçmişi çok eski. Belki de dünyadaki en eski deneyimler...

“Demokrasiyi kentler yapar”, bu örneklere de “katılımcı planlama” demek abartılı ve yanlış. Ama...

Demokrasi, sözcük anlamı olarak “demos”la, yani halk veya (doğduğu yeri dikkate alacak olursak) kadınlar, çocuklar ve köleler, yabancılar hariç, kentli halk ile ilgili bir kavram. Ama şunu demek istediğini varsayalım: “Bir diktatör ya da tiran veya despot, hatta bunlara çok yakın anlamdaki bir oligarşi/ oligarşik-aristokratik grup tarafından yönetilmeyen, çoğul ve içinde farklılıklar barındıran bir toplumun, kendisiyle ilgili kararları (her nasıl karar alma/ yönetim-uygulama/ denetim vb. kuralları ve mekanizmaları bakımlarından ne geliştirmişlerse, bunlarla) alabilmesi ve toplumsal yaşamı, bu kolektif ve çok sesli yaşam sistemine göre kurabilmesidir” diyelim. Kenti yönetmekle kenti planlı olarak yönetmek arasındaki farkı da şimdilik, bir kenara bırakalım.

Demokrasi teorisinin uygulama alanları

Gerçekte şunu da söylemek gerek; demokrasi, sadece toplumsal bir tanımla yetinebilecek bir kavram değil. Bu nedenle demokrasi “despotik olmayan ve farklılıklar barındıran bir çoğulluğa göre (bu çoğulluk, düşünceden, bireylere ve birimlere kadar uzanabilir) müzakere edilmiş/ tartışılmış olguları dengeli bir biçimde dikkate alan ve katılıktan uzak, esnekliğe daha yakın, zamanın gereklerine göre tutarlılığı gözeterek yenilenen (içgüdüsel olmaktan çok bilişsel süreçlerle dinamik kalan) bir davranma biçimidir” demek, daha geniş bir tanım olacaktır. Bu davranış, bir birey de bir grup da bir ulus da ya da herhangi bir (evrenselden-yerele kadar) kurumsal yapı için de söz konusu olabilir.

Demokrasi teorisinin uygulandığı çok fazla özel alan var. Bireyden toplumsala kadar pek çok farklı ölçek söz konusu olabileceği; coğrafya içerikli bir biçimde (evren, ülke ve yerel

vb.) sınıflandırılabilceği gibi işlev ya da uygulama konuları bakımından da (eğitimden büro yönetimine, aileye kadar) sınıflandırılabilir. Kavramların ya da kurumsal yapıların pek çoğunun önüne “demokratik” sözcüğünü yerleştirebiliriz (ya da demokrasiyi hiğ anmayız).

Demokrasiyi deneyimliyorsak hem karar almakla ilgili hem de kararların uygulanması ve uygulamaların izlenmesi/ değerlendirilmesi ve eleştirilere göre sürekli olarak düzelmeler/ kalibrasyon gerekmesi ile ilgili bitmez tükenmez bir yenilenme halinin yaşanması gerekir. (Bu kuşkusuz aynı zamanda giderek kendisini düzelten ve mükemmelleştiren bir sistem demektir.) Demokrasiye yöneltilen en temel eleştirilerden bazıları;

- Çok hantal olması ve tek kişi ya da küçük grup tarafından hızla alınabilecek bir kararın çok uzun süre sürüncemede kalması ve bir an önce çözüm bekleyenlerin mağdur edilmesi,
- İster istemez kurallar koyması, tanımlar yapması ve dolayısıyla bir bürokrasi yaratması, dolayısıyla doğrudan yapılabilecek bir işi sürekli bir bürokrasi dolayımıyla yapmak zorunda kalması.
- Çözünürlük düzeyinin kalitesi bakımından homojen olmayan çok sayıda (ve belki de aralarında ölçek ve yaklaşışım/ nitelik farkları bulunan) toplumsal birimin genellikle bir arada bulunmasının gerektirmesi. Bu durumun yaratabileceği büyük ve kaotik karmaşanın, tartışmak ve karar üretmek bakımından belirsizlikler ve gvenilmezlikler (dolayısıyla memnuniyetsizlikler) yaratması vb.

Katılımcı kent yönetimi

Kuşkusuz bu eleştirileri görmezden gelmek olası değil. Ancak üzerinde düşünmek de gerek.

Türkiye’de katılımcılık kavramı hakkında, daha da özel olarak demokratik ve katılımcı kent yönetimi hakkında çok az şey biliyoruz. Dahası bu konudaki tartışmalar ve kentlilerin kendi çoğulluğunu ve demokrasilerini nasıl gerçekleştirebilecekleri konusunda geliştirmiş oldukları özgül düşüncelerin birikimi de fazla değil.

Elbette Türkiye’deki birçok kentte son 40-30 yılda pek çok deneme gerçekleşti ve bunlarla ilgili yazılmış kitaplar ve makaleler de var. Ancak yine de katılımcı kent demokrasisi ve katılımcı planlama konusunda bildiklerimizi ilerletebilmiş olduğumuz da söylenemez. Bu durumda oldukça despotik kent yönetimlerini ya da demokratik olmaya çalıştığı halde bunu nasıl yapabileceğini bilemeyen kent yönetimlerini görmeye devam etmekten başka bir gerçeklik kalamayacak gibi... Oysa buna gereksinim var. Hem de büyük ve acil bir gereksinim...

Tartışmaya, akılda kalıcı bir sistematığe göre başlamamış olabiliriz. Ancak başlangıçta konunun genişlik ve derinliği ile ilgili bir izlenim verebilmek bakımından belki yazılanların bir yararı olabilir?

*

*Çözünürlük daha çok fizik, kimya ya da optik ve elektronik vb. gibi konularda kullanılan bir terim. Ancak, katılımcı demokrasi tartışmalarında da geçiyor ve bulabildiğim Türkçe sözlüklerde böyle bir madde yok. Bu nedenle, çözünürlük için (özellikle toplumsal yapı ile ilgili bir kapsamda), şöyle bir madde tanımlı yazdım:

Bir bütünün (her hangi bir kriter gere) toplam kalitesinin oluşması bakımından,

- ortamın içindeki (ya da ortamı oluşturan) bileşenlerin/ birimlerin birbiriyle ilişkisindeki kohezyon/ viskozite/ geçişkenlik ve yapışkanlık-tutunum kalitesiyle ve/veya
- bütündeki her bir birimin arasındaki (çoğul ve çok yönlü) ilişkilerin/ ilişki yoğunluğunun kalitesiyle

oluşan iyileşme düzeyini (az veya çok olması halini) belirleyen özellik.

Akin Atauz